

Complexnummer: 532262

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

NHW-Fort aan de Klop

Aantal complexonderdelen

10

Monumentnummers van complexonderdelen

532263, 532264, 532265, 532266, 532267, 532268, 532269, 532270, 532271, 532272

Woonplaats

Utrecht

Gemeente

Utrecht

Provincie

Utrecht

Locatie van het hoofdoject

Bij 1e Polderweg 4, 3563 MC te Utrecht

Complexomschrijving

Cluster 28. Complexomschrijving.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

COMPLEX FORT AAN DE KLOP

Inleiding

De Nieuwe Hollandse Waterlinie vormde van 1815 tot februari 1940 de hoofddefensielinie van het Koninkrijk der Nederlanden. De 85 kilometer lange verdedigingslinie, die is gebaseerd op een uitgestrekte waterbarrière en wordt gesteund door militaire versterkingen, strekte zich uit van de Zuiderzee bij Muiden tot aan de Biesbosch bij Werkendam. De breedte varieerde van slechts enkele honderden meters ten oosten van Utrecht, tot 7,5 km en zelfs meer dan 10 km in de Vijfheerenlanden. Dit typisch Hollandse defensiesysteem van inundaties was de verbeterde voortzetting van de eens zo succesvolle (oude) Hollandse Waterlinie, uit 1672. Het concept voor een waterlinie dateert al uit 1589, toen Prins Maurits opdracht kreeg van de Staten van Utrecht en Holland om te onderzoeken hoe de jonge Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden op een zo efficiënt mogelijke manier kon worden verdedigd. Door een optimaal gebruik van de geografische, ruimtelijke en fysieke omstandigheden kon een bijzondere verdedigingslinie worden aangelegd. Daar waar hoog Nederland overgaat in het laag gelegen poldergebied is het tamelijk eenvoudig om land onder water te zetten door inlaat met behulp van sluizen of via het doorsteken van dijken. Als voeding konden vooral dienen de Vecht (zowel vanuit de Zuiderzee als vanuit de Lek), de grote rivieren (m.n. de Neder-Rijn / Lek) en de Linge. Aan het functioneren en de tastbare onderdelen van deze

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

voornamelijk 'papieren tijger' van waterlinies werd eeuwenlang gesleuteld. Na WOII speelde ook de laatste versie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie geen rol van betekenis meer in de hoofddefensie. En in 1951 werden veel onderdelen van de Linie gedeclineerd, waarmee de opheffing van de Linie als zodanig een feit was.

Een verbeterde Waterlinie

De grond- en waterslag voor een verbeterde, (nieuwe) Hollandse Waterlinie werd gelegd in de Franse tijd in 1796/97 door de directeur der Hollandse Fortificatiën C.R.T. Kraijenhoff. In zijn 'Memorie betreffende de eerste of capitale Waterlinie' beschrijft Kraijenhoff gedetailleerd hoe de (oude) Hollandse Waterlinie er toen voorstond en geeft hij aan hoe deze Linie verbeterd zou moeten worden. Tevens bepleitte hij een oostwaartse verlegging ervan de Linie om de stad Utrecht binnen de Linie te brengen. De stad zou dan, beschermd worden door een aaneenschakeling van 'voorposten'. Dit niet alleen omdat Utrecht een belangrijke garnizoensstad was, maar vooral om te voorkomen dat de vijand de waterhindernis zou kunnen aftappen. De aanbevelingen die hij deed vormden het concept voor wat later de Nieuwe Hollandse Waterlinie zou gaan worden. In 1811 werden de plannen zelfs door Keizer Napoleon goedgekeurd: "La ligne de Naarden à Gorcum doit donc être considérée comme la vraie ligne de l'Empire." Mede vanwege militaire en politieke ontwikkelingen werd het plan toen echter niet verder uitgewerkt. Na het vertrek van de Fransen, bij de aanloop tot het ontstaan van het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden, in het najaar van 1814, diende Kraijenhoff een nota in waarin zijn voorstellen uit 1796 en 1811 waren geactualiseerd. Daarop besloot Koning Willem I in het voorjaar van 1815 tot de aanleg van een nieuwe Waterlinie - toen nog 'Utrechtse Linie' genoemd. De militaire en waterstaatkundige werken voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie zouden het grootste en duurste infrastructurele project worden dat ooit in Nederland is uitgevoerd.

Bouwen aan een perfect systeem

Evenals de 'oude' Hollandse Waterlinie steunde de 'Nieuwe' op uitgebreide - maar nu beter beheersbare - inundaties, waarbij forten en batterijen de inlaatpunten (sluizen) beschermden en de niet te inunderen terreinstroken en andere 'accessen' afsloten door ze onder vuur te kunnen houden. Samen met de waterbouwkundige Jan Blanken Jzn., inspecteur-generaal van Waterstaat, ontwikkelde Kraijenhoff, als inspecteur-generaal der Fortificaties (1814-1826), de 'natte' plannen voor de Nieuwe Waterlinie. Aan majoor-ingenieur Willem Offerhaus werd opdracht gegeven voor de bouw van een fortenkring om Utrecht, dus voor de 'droge' plannen. Van Muiden tot aan Vesting Nieuwersluis werd het tracé van de (oude) Hollandse Waterlinie langs de Vecht aangehouden. Vanaf Nieuwersluis volgde de nieuwe Linie de Vecht, tot enkele kilometers ten noorden van Utrecht. Daar moest de Linie oostelijk om de stad heen buigen, om vervolgens langs de Vaartse Rijn verder te lopen tot aan de sluizen van Vreeswijk aan de Lek. Ten zuiden hiervan sloot de nieuwe Waterlinie aan op een waterbarrière die al in 1787 was verplaatst naar de Diefdijk en de Linge. Er dienden vijf zogenoemde 'inundatiekommen' te komen met op de accessen permanente verdedigingswerken. Op een zestal cruciale plaatsen werden (vermoedelijk door Blanken uitgevonden en ontworpen) waaiersluizen gebouwd. Deze sluizen, die ook tegen hoog water in geopend konden worden, waren ideaal voor militaire inundaties / doeleinden. De inrichting van een optimaal inundatiestelsel en de aanleg van de onmisbare permanente verdedigingswerken duurden, met onderbrekingen, van 1815 tot 1886. Dat de realisatie van de nieuwe Waterlinie zoveel tijd kostte, had alles te maken met de (internationale) politieke en militair-technische ontwikkelingen en de ingrijpende infrastructurele en waterstaatkundige veranderingen gedurende de negentiende eeuw. We kunnen in die eeuw een viertal bouwperiodes onderscheiden. In de eerste fase van 1815-1826 werden de versterkingen rondom Utrecht gerealiseerd. Vervolgens bouwde de Dienst der Fortificatiën van 1841 tot 1864 de torenforten (eigenlijk: forttorens) bij de rivieraccessen, waarna tussen 1867-1872 op vele plaatsen in de Linie verbeteringen plaatsvonden. Ten slotte werden tussen 1871 en 1886 de laatste forten van de Linie gebouwd, alle bestaande uit (gesloten) aardwerken met daarin aardgedekte gebouwen. In de twintigste eeuw veranderden de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

militaire tactieken drastisch en zijn hiernaast (veld)versterkingen tussen (en op) de forten aangelegd met diverse typen werken van gewapend beton.

Bouwfasen in de negentiende eeuw

Gedurende de eerste bouwperiode werd tussen 1816 en 1826 op de kwetsbare accessen rondom Utrecht een vijftal forten gebouwd. De eenvoudige werken bestonden uit aarden omwallingen, die precies in het hart van de te beveiligen weg of kade waren gelegen. De forten werden omgeven door een gracht en op de hoofdwal was de opstelplaats voor het geschut. De vorm en de omvang van de forten werden bepaald door de breedte van het access en de ligging van de inundatiemiddelen. Verder werden op de hoog gelegen - en dus niet te inunderen - Houtense Vlakte vier lunetten gebouwd. Deze V-vormige versterkingen werden voorzien van zware bakstenen bekledingsmuren. Ten zuiden van Utrecht bouwde men ter bescherming van enkele inundatiesluizen forten bij Jutphaas, Vreeswijk en - aan de overzijde van de Lek (Neder-Rijn) - tussen Vianen en Culemborg. De volgende bouwperiode diende zich aan nadat Nederland in 1839 België als zelfstandige staat had erkend. Reorganisatie en vernieuwing van het verdedigingsstelsel waren nodig. Koning Willem II besloot tot een geconcentreerde verdediging, met de Nieuwe Hollandse Waterlinie als hoofddefensielinie. De vestingen en linies aan de landsgrenzen dienden om een eventuele vijandelijke opmars te vertragen, zodat de inundaties van de Waterlinie tijdig konden worden gerealiseerd. De tweede actieve bouwperiode van de waterlinie duurde van 1841 tot 1864 en vond plaats ondanks ingrijpende bezuinigingen op defensie (de omvang van het leger werd gehalveerd). Onder leiding van genieofficier Merkes van Gendt werden op de dijkaccessen langs de rivieren torenforten gebouwd. Onder meer bij de rivieraccessen van Vecht, Lek, Linge en Waal verrezen ronde, bakstenen forttorens. In diezelfde periode kregen diverse kleinere werken van de linie 'bomvrije' gebouwen o.a. in de vorm van vierkante wachthuizen binnen de redoutes. Met de Napoleontische term 'bomvrij' (à l'épreuve de bombe) bedoelde men dat ze bestand waren tegen contemporair geschut. Het waren veelal wachthuizen met zware, gemetselde muren. Enige versterkingen op de dijkaccessen in het Vechtplassengebied die nog uit de Franse tijd dateerden, werden vervangen door eenvoudige forten of redoutes. Vanaf 1853 was de zogenoemde Kringenwet van kracht (overigens opvolger van een eerdere, uit 1814), die bepaalde dat er binnen een cirkel van 1000 meter van de forten beperkende bouw- en beplantingsvoorschriften golden i.v.m. een vrij schootsveld. Binnen deze kringen vinden we dan ook soms houten bebouwing. In 1951 werd de Kringenwet opgeschort en in 1963 ingetrokken. Omstreeks 1864 leek de Nieuwe Hollandse Waterlinie min of meer voltooid. Maar ontwikkelingen vóór, tijdens en na de Frans-Duitse oorlog, van 1870, brachten talloze tekortkomingen aan het licht, zowel op bouwkundig en wapen-technisch, als op tactisch gebied. Kolonel Kromhout kreeg de taak de organisatie van de Waterlinie beter te structureren. Er waren veel te weinig bomvrije onderkomens voor manschappen en bomvrije magazijnen voor munitie. Bovendien bleken de zware muren van de hoge forttorens lang niet zo 'bomvrij' als ze heetten te zijn. Maar ook de nieuwe en de verbeterde 'bomvrije' forten bleken kort na oplevering alweer verouderd. In de daaropvolgende jaren werden de kwetsbare torens daarom beveiligd. Om de torens tegen directe treffers te beschermen, werd een zogenoemde 'contrescarp' aangebracht, een half rond gaande aanaarding van een dik kleipakket of anders een gemetselde en aangeaarde galerij die los stond van de toren en daar in een ruime halve cirkelvorm omheen lag. Ook veel andere bomvrije wachthuizen kregen een stevige aarden dekking.

De derde bouwperiode (1867- ca. 1872) volgde na de uitvinding van geschut met 'getrokken loop' (ca. 1860). Dit ver dragende en nauwkeuriger geschut maakte duidelijk dat veel werken in de Waterlinie toch zeer kwetsbaar waren. De forten misten dekkingsmogelijkheden voor manschappen en materieel. Er was behoefte aan bomvrije remises voor geschut en bomvrije kazernes voor de manschappen. Bovendien dienden de wallen te worden verzaaid. Door de toegenomen reikwijdte van de projectielen moesten de steden Naarden en Utrecht, die hierdoor in de frontlinie kwamen te liggen, op grotere afstand worden verdedigd. Daarom werden vooruitgeschoven posten aangelegd. Het centraal gelegen Utrecht was al een kruispunt van wegen, maar werd sinds de jaren

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

'60 ook een knooppunt van een nieuwe vorm van infrastructuur: de spoorwegen. De ring van zes oudere forten die Utrecht beschermden, lag ten opzichte van de mogelijke posities van vijandelijk geschut te dicht bij de stad. Daarom is verder oostwaarts van de Domstad een tweede, vooruitgeschoven fortenkring aangelegd. Verder vonden langs de Lek waterstaatkundige verbeteringen plaats voor eventuele inundaties rond Utrecht: zo kwam er een nieuwe inlaatsluis bij Wijk bij Duurstede en vonden er inlaatverbeteringen plaats bij Fort Honswijk. Begin jaren '70 realiseerde de regering zich dat het Nederlandse defensieapparaat de voorgaande drie decennia sterk onder de bezuinigingen had geleden. Daarom diende de Minister van Oorlog de zogenoemde Vestingwet (1874) in. Deze kende onder meer prioriteit toe aan de verbetering en vernieuwing van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als hoeksteen van de Nederlandse verdediging. In acht jaar dienden nieuwe werkzaamheden voor de hoofdverdedigingslinie te worden verwezenlijkt. Daarmee ging men de vierde bouwperiode (ca. 1871-1886) in, die in feite een voortzetting was van de derde, maar op andere gronden. De Waterlinie was nog maar amper ingericht volgens de laatste eisen van grote defensieve kracht, of in 1885 werd de brisantgranaat ingevoerd. Tegen dit explosieve projectiel was geen fort bestand. L'histoire se répète: op slag waren de forten van de gemoderniseerde Waterlinie opnieuw verouderd en dus onbetrouwbaar. Tevens bleken de forten niet meer geschikt als opstellingsplaats voor vestinggeschut. De geschiedenis van de vestingbouw leert dat de ontwikkelingen van de verdedigingsmethoden voortdurend achterlopen op die van de aanvalswapens. Om trefkans te verkleinen, moesten manschappen en geschut voortaan dan ook worden gespreid in het linielandschap. Forten vervulden intussen nog wel een rol als stormvrij infanteriesteunpunt. Sindsdien speelde 'maskering' (camouflage) door beplantingen op en bij de forten een rol. In deze periode werden op veel forten, behalve fortwachterswoningen, ook houten genie- en artillerieloodsen gebouwd om het materieel in vredetijd vochtvrij te stallen. Ondertussen vond toch op grote schaal nieuwbouw plaats in de Waterlinie. Van noord tot zuid verrezen nieuwe forten en batterijen in de Linie om een aaneengesloten 'snoer' van steunpunten op bepaalde afstand van elkaar te realiseren. Daarna kwam de fortbouw tot stilstand. Het nut en de kracht van de geld verslindende en snel verouderende forten van de Waterlinie stonden aan het eind van de negentiende eeuw ter discussie. Het accent van de landsverdediging werd van de zogenaamde 'dode weermiddelen' verlegd naar 'levende defensie', met mobiele strijdkrachten die verspreid in de Linie in en vanuit veldversterkingen zouden moeten opereren om een (storm)aanval met de nieuwste wapens te weerstaan. Hiernaast moest echter ook rekening worden gehouden met een aantal waterstaatkundige veranderingen: de aanleg van het Merwedekanaal, rond 1890, was wel de belangrijkste. Het zorgde voor een belangrijke wijziging in het inundatiesysteem.

Ontwikkelingen vóór en in WO I, het Interbellum en WO II

Kort voor en in de eerste jaren van de 20ste eeuw zijn op meerdere plaatsen gemetselde en later ook betonnen onderkomens en opstellingsplaatsen voor geschut tot stand gebracht, waarbij met name experimenten met gewapend beton interessante resultaten gaven. Tijdens de mobilisatie van de Eerste Wereldoorlog werden (veld)versterkingen voor artillerie, infanterie en munitieopslag aangelegd, waarbij met name de gewapend betonnen Schuilplaatsen Type 1918 /I en /II in flinke aantallen tot stand kwamen en karakteristiek zijn. In het Interbellum zijn onder meer zware betonnen werken gebouwd volgens het zogenoemde 'Voorschrift Inrichten Stellingen, no. 77', uit 1928. 'VIS-kazematten' komen op meerdere plaatsen voor bij (nieuwe) accessen. In de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog kwamen, naast honderden Groepsschuilplaatsen Type P, talrijke Gietstalen Koepelkazematten Type G. Verder bepaalden onder meer loopgravenstelsels, 'groepsnesten', prikkeldraadversperringen, gevechtswagenversperringen (tankhindernissen) en tankgrachten het gezicht van de 'jongste' Waterlinie. Op en bij de forten verschenen de moderne golfplaten Nissen-hutten en Romney-loodsen voor diverse doeleinden. En last but not least: in en rond de jaren '30 zijn op diverse plaatsen toevoegingen, veranderingen en verbeteringen aan het inundatiesysteem tot stand gebracht. Zelfs het Noordzeekanaal ging een rol spelen in het netwerk van aanvoerwegen en water was in die tijd dan ook nog lang niet afgeschreven als weermiddel. De Nieuwe Hollandse Waterlinie verloor zijn militaire functie formeel in 1963, maar als grootschalig complex van infrastructurele waarden en als

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

biotoop, bleef de Linie tot op heden van nationaal belang.

COMPLEX FORT AAN DE KLOP

Inleiding complex

Het complex FORT AAN DE KLOP is gebaseerd op een ruwweg in twee perioden tot stand gekomen, in hoofdzaak onregelmatig vijfzijdig aardlichaam ter plaatse van al eerder (o.m. in 1787) opgeworpen aarden schansen. Het huidige fort werd, naar plannen van W. Offerhaus, gebouwd als aarden redoute in 1819-1821, ten noorden van Utrecht aan de rechteroever (= noordoost) van de Vecht. Het diende om de Vechtkade en de Groeneweg af te sluiten en te verdedigen en de nabij gelegen inundatiesluizen te beschermen. Ook flankeerde het fort de Klopdiijk en Fort de Gagel. Het fort had in de eerste periode de symmetrische plattegrond van een kroonwerk, maar vanaf 1848 werd het onder toezicht van J.A.A.C. Ridder van Rappard en C.J. Kraijenhoff vergroot en in de periode 1850-1852 van een rond, bomvrij wachthuis voorzien. Deze gemetselde toren kreeg een eigen gracht, die ca. 80 jaar later, in 1930, is gedempt. Na het midden van de 19de eeuw vonden nauwelijks verbeteringen meer plaats, omdat de stad Utrecht en het fort inmiddels door een voorgelegen (= oostelijker) forttenkring werden gedekt. In 1892 werd er niet meer in bewapening voorzien en functioneerde het onder meer als groepsdepot, opslag- en bevoorradingspost en verdedigingswerk in de tweede linie. Tot het fort behoorden enige voor een deel wel en voor een deel niet meer bestaande houten opslagplaatsen voor explosieven. Bovendien zijn er in het begin van de 20ste eeuw twee ijzeren loodsen gebouwd (waarvan er één nog bestaat). In de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog zijn enkele betonnen groepsschuilplaatsen op het fort gebouwd. In 1955 volgde een blok gekoppelde garageboxen (ca. 40 x 16 m). Deze boxen zijn deels in baksteen, deels in gewapend beton uitgevoerd, met de grootste lengte in ongeveer noordwest-zuidoost richting. Hierin ter weerszijden van een door metselwerk gesloten travee, twee maal vijf naast elkaar gelegen, (ten dele) onderling verbonden traveer ruimten, waarin van oudsher voorzieningen voor stalling en onderhoud van voertuigen. De ruimten, die aan de buitenzijde visueel van elkaar zijn gescheiden door muurdammen, zijn afzonderlijk toegankelijk via hoge, brede (rol)deuren die bijna de hele zuidwestelijke hoofdgevel beslaan. De overige gevels grotendeels blind. Het pand is gedekt door een betonnen schaaldak dat bestaat uit acht afzonderlijke elementen. Het fortterreinen en de gebouwen zijn in het eerste decennium van de 21ste eeuw ingericht voor een exploitatie als (stads)camping en congreslocatie. Hiertoe is het terrein beter toegankelijk gemaakt, enigszins geëgaliseerd, werden de gebouwen ingrijpend gerestaureerd en werden ze toegerust met moderne (horeca)-voorzieningen. De exterieure kenmerken en waarden zijn hierbij waar mogelijk gehandhaafd of naar oude gedaante hersteld; interieur zijn aanpassingen gedaan en ook hebben diverse voorzieningen voor 'klimaatverbetering' een plaats gekregen. Ook de garageboxen zijn aangepast in het kader van de gewijzigde exploitatie van het werk.

Ligging en relatie

Het complex FORT AAN DE KLOP is gelegen langs de noordoostzijde (rechteroever) van de Vecht ten westen van de plaats waar de Klopvaart vanaf Fort de Gagel vanuit noordoostelijke richting de Vecht bereikt. Samen met de forten De Gagel (1819-1821), Blauwkapel (1817-1818), De Bilt (1816-1819) en Vossegat (1817-1819) (van noord naar zuid) maakte het Fort aan De Klop deel uit van een linie van versterkingen uit de eerste bouwperiode van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Al deze werken dienden om de wegen en kaden die aan de noord- en oostkant van Utrecht door de inundatiezone liepen, zoveel mogelijk af te sluiten en, als het tegelijk om keerkaden ging, om het doorsteken daarvan te beletten. De forten werden hierom dwars op de wegen / dijken gebouwd. In de tweede bouwperiode zijn onder meer torens en wachthuizen op de forten - ook op het Fort aan De Klop - gebouwd. In de derde bouwperiode van de NHW (ca. 1867-1872) werd een tweede, vooruitgeschoven forttenkring aangelegd, aangezien de oudere ring van forten die Utrecht moest beschermen tegen mogelijk vijandelijk vuur hiervoor niet meer toereikend was door het grotere bereik van de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

verbeterde artillerie. Van het Fort aan de Klop tot voorbij het Fort De Gagel strekt zich van oudsher de Klopvaart uit. In de 19de eeuw is dit water verbreed tot inundatiekanaal voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het kanaal diende om water vanuit de Vecht in het poldergebied in te laten, zodat de aanliggende gronden in geval van gevaar onder water gezet kon worden. Aanvankelijk diende het Fort aan de Klop om de Klopvaart en de sluis te beschermen. Door de bouw van het Werk bij Maarsseveen, in 1881, verloor het fort deze functie grotendeels.

Omschrijving complex

Het complex FORT AAN DE KLOP bestaat uit een onregelmatig gevormd, maar in hoofdzaak vijfhoekig aardlichaam, geheel omgeven door een natte gracht en met aan de noordoostzijde - de frontzijde - een tweede, smalle (afwaterings)sloot voor de aangrenzende gronden. De gebouwen op en bij het fort liggen verspreid over en nabij het aarden werk, maar worden gedomineerd door het centraal gelegen, ronde, bomvrije wachthuis (1850-1852), dat diende als kazerne en reduit. Noordelijk van het wachthuis liggen enkele gewapend betonnen Groepsschuilplaatsen type P, uit 1939-1940, en aan de zuidzijde bevinden zich onder meer enige opslagloodsen uit de laatste decennia van de 19de eeuw en het begin van de 20ste. Het fort is bereikbaar door middel van een brug aan de oostzijde, die zowel verbonden is met een pad naar de Klopvaart, als de verbinding vormt met het tussen de beide grachten lopende onderhoudspad, de Groeneweg, nu 1e Polderweg. Ten zuiden van de toegangsbrug, buiten de gracht, liggen onder meer een fortwachterswoning en een middelgrote houten loods / barak. Er kunnen resten of sporen aanwezig zijn van aard- en waterwerken van verschillende aard.

De bescherming van het complex FORT AAN DE KLOP betreft de volgende complexonderdelen:

- FORTAANLEG MET AARDWERKEN EN HOOFDWAL, NATTE GRACHT EN BUITENOEVERS, MET (OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDS)WEGEN EN MET DE OORSPRONKELIJK DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE
- BOMVRIJ WACHTHUIS A / TOREN
- HOUTEN ARTILLERIELOODS D (/a)
- HOUTEN OPSLAGLOODS E
- IJZEREN LOODS C (/f)
- HOUTEN LOODS F
- GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P
- FORTWACHTERSWONING
- HOUTEN LOODS / BARAK H
- TOEGANGSBRUG

Waardering complex

Het complex FORT AAN DE KLOP is van algemeen belang vanwege:

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg van 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 140 jaar versterkt en verbeterd.

* Krijgshistorische en systeemwaarden als onderdeel van een aaneengesloten militaire verdedigingslinie tussen de voormalige Zuiderzee en de Biesbosch. Deze bestond hoofdzakelijk uit een samenhangend systeem van inundatievelden en bijbehorende inundatiemiddelen en van schootsvelden. Dit systeem werd aangevuld met diverse, uit verschillende perioden daterende typen gebouwde of aangelegde (verdedigings)werken die dienden tot of bijdroegen aan afsluiting en verdediging van niet te inunderen terreinen of andere accessen.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op:

- het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw),
- de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw),
- het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier een complex dat in eerste aanleg een voorbeeld is van een op basis van een oudere aanleg tot stand gebracht fort uit de jaren 1819-1821, dat nog verbeterd en uitgebreid is rond het midden van de 19e eeuw en dat deel uitmaakte van de eerste fortificatiering rondom Utrecht.

* Archeologische waarden vanwege de mogelijk in de bodem aanwezige resten of sporen van opstelplaatsen voor geschut, loopgraven, aardwerken, waterwerken en dergelijke.

* Ensemblewaarde en situationele waarden vanwege de ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en vanwege de functionele en fysieke samenhang met nabijgelegen complexen als Fort De Gagel en het Werk bij Maarsseveen, alsmede met de Klopvaart.

* Het complex is een karakteristiek en - hoewel niet meer compleet - tamelijk gaaf voorbeeld van een fort met kleine toren, dat voor een groot deel dateert uit de eerste helft van de 19e eeuw en dat verder diverse loodsen en kleine betonnen werken omvat.

* Het onderdeel is representatief omdat het een goed voorbeeld is van een fort dat diende als onderdeel van de verdediging van infrastructurele werken als de Klopvaart en de inundatiesluis nabij de samenkomen van deze vaart met de Vecht.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 532263

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 augustus 2015
Kadaster deel/nr	82814/81

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Utrecht	Utrecht	Utrecht

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Utrecht	F			2975
Utrecht	F			1329
Utrecht	F			2597
Utrecht	F			1196
Utrecht	F			2360
Utrecht	F			690
Utrecht	F			1330
Utrecht	F			2599
Utrecht	F			2598

*Omschrijving***

Cluster 28. Fortaanleg met aardwerken en hoofdwal.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

FORTAANLEG MET AARDWERKEN EN HOOFDWAL, NATTE GRACHT EN BUITENOEVERS, MET (OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDS)WEGEN EN MET DE OORSPRONKELIJK DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE als fundamentele onderdelen van de defensiewerken van het Fort aan de Klop. Het Fort aan de Klop is een van de oudste tot de Nieuwe Hollandse Waterlinie behorende forten. Het Fort aan de Klop en vergelijkbare werken werden gewoonlijk geconstrueerd op basis van vooraf aangebrachte aardlichamen, die als een fundering fungeerden en wegzakken in (een natte en slappe) bodem moesten voorkomen. Bij de bouw van de werken is, behalve dit gewoonlijk tactisch 'voorgevormde' aardlichaam - dat op zichzelf reeds een weerbare rol vervulde of kon vervullen - ook nog een specifieke aanleg gerealiseerd. De aanleg was bedoeld om de defensieve kracht te vergroten, de veiligheid van de bezetting te waarborgen en intern en extern transport en verkeer te vergemakkelijken. Zo ontstonden er onder meer aarden dekkingen voor verschillende bouwwerken, om ze minder kwetsbaar te maken voor inslagen van vijandelijk vuur, aarden wallen die

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

bebouwing en open terreinen dekten en de contouren bepaalden, gedekte toegangen, bestrate paden en appellaatsen. De aardwerken zijn in sterk van elkaar verschillende grondplannen aangelegd, vaak met een of meer bastions, die eveneens in vorm konden verschillen. Rond het aardlichaam kwam - indien mogelijk - een natte gracht te liggen. Over de gracht lag gewoonlijk een (deels opneembare) brug - verschillende typen komen voor - maar soms bestond een vaste oeververbinding, bijvoorbeeld in de vorm van een dam. Het zijn elementen die deel (kunnen) uitmaken van het wegensysteem. Langs de buitenzijde van de grachten lag vaak een weg of pad - eventueel in de vorm van een gedekte weg of enveloppe aangelegd, maar soms gelijk met, of zelfs hoger dan maaiveldniveau gelegen. Deze wegen of paden konden verschillende functies hebben, uiteenlopend van openbare weg tot onderhoudspad, en van militaire gedekte weg tot exclusieve toegangsweg naar het fort. Buiten de natte gracht bevindt zich bovendien vaak een (van oudsher en soms nog ten dele) met grenspalen (limietpalen) als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog de zeggenschap had, de zogenoemde Militaire Landsgrond. Het Fort aan de Klop wijkt niet principieel af van dit algemene beeld; een relatief zeldzaam element is echter de kleine bomvrije toren, centraal op het werk. Bastions ontbreken hier, maar het in hoofdzaak vijfzijdige grondplan kent aan de westzijde wel een iets terugwijkend beloop van de hoofdwal, waardoor hier een zig-zaggende wal is ontstaan. Opmerkelijk is dat het fort niet in de as van de Klopvaart en de Klopdiijk is gesitueerd, maar iets westelijk ervan.

Omschrijving

FORTAANLEG MET AARDWERKEN EN HOOFDWAL, NATTE GRACHT EN BUITENOEVERS, MET (OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDS)WEGEN EN MET DE OORSPRONKELIJK DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE als basiselementen en contouren van het verdedigingswerk Fort aan de Klop en in oorsprong daterend van 1819-1821. Het in zijn huidige vorm in hoofdzaak uit de eerste helft van de 19e eeuw daterende fort heeft een ruwweg vijfzijdig grondplan, dat geheel door een gracht is omgeven. Aan de westzijde knikt de wal iets naar binnen terug, waardoor deze een zigzagbeloop kent; het grondplan kent zo vier stompe hoeken en twee (vrijwel) haakse hoeken, als mede een zeer stompe 'inwaartse hoek' aan de westzijde. Langs de randen van het fortlichaam is een aarden hoofdwal aangelegd waarin zich mogelijk resten of sporen van geschutemplacements bevinden. De gracht van het Fort aan de Klop is nog compleet aanwezig; buiten de gracht maakt onder meer de Groeneweg - nu de 1e Polderweg (noord- en oostzijde) - als toegangs- en onderhoudsweg deel uit van de aanleg. De entree tot het fort, met brug en verbinding naar de Klopvaart / Klopdiijk en de Vechtdiijk, bevindt zich aan de oostzijde, maar deze verbinding (vrijwel geheel) en de Vechtdiijk (geheel) valt buiten de aanleg. De begrenzing van de aanleg valt samen met die van het (eertijds) met grenspalen aangeduide gebied. Deze oorspronkelijk met grenspalen als zodanig aangemerkte zone - de Militaire Landsgrond - waarover het Ministerie van Oorlog zeggenschap had, vormt het uitgangspunt van de bij dit document behorende begrenzingskaart en omvat daarom ook de ten zuidoosten van het fort aan de Vechtdiijk gelegen gronden waarop zich onder meer een loods / barak H en de fortwachterswoning, bevinden.

Waardering

De FORTAANLEG MET AARDWERKEN EN HOOFDWAL, NATTE GRACHT EN BUITENOEVERS, MET (OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDS)WEGEN EN MET DE OORSPRONKELIJK DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE van het Fort aan de Klop is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op:

- het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw),
- de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het onderdeel is een voorbeeld van een aarden aanleg met gracht, omleidingsweg en door middel van grenspalen aangeduide militaire zone, hoofdzakelijk uit de periode 1819-1821.

* Ensemblewaarde en situationele waarden door de ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en door de herkenbare relatie met de Klopvaart en de Klopdiijk in het bijzonder.

* Het onderdeel is representatief omdat het een goed voorbeeld is van de aanleg van een fort dat diende als onderdeel van de verdediging van een acces, een sluis en een inundatiekanaal.

* Het onderdeel is tamelijk goed bewaard omdat het grondplan, de gracht en het onderhoudspad vrijwel compleet bewaard zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Omwalling

Functie

Aardwerk

Monumentnummer*: 532264

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 augustus 2015
Kadaster deel/nr	82814/62

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Utrecht	Utrecht	Utrecht

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Utrecht	F			690

Omschrijving**

Cluster 28. Bomvrij wachthuis / Toren.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

BOMVRIJ WACHTHUIS A / TOREN, als verdedigbaar en markant onderdeel van het Fort aan de Klop. Torenforten zijn tot in de jaren '60 van de 19e eeuw gebouwd, te beginnen in de Napoleontische Tijd. In Nederland - behoudens enkele uitzonderingen uit omstreeks 1810 - echter pas vanaf omstreeks 1840, waarbij de inzichten van militair ingenieur J.G.W. Merkes van Gendt sturend waren. Nederlandse torenforten hebben gewoonlijk een ongeveer cirkelvormig grondplan met een diameter van enkele tientallen meters en ze konden omgeven zijn door een droge of een natte gracht. De torens zijn twee, drie of vier verdiepingen hoog en kunnen zijn voorzien van een kelderverdieping en bestaan uit zwaar - meters dik - metselwerk. Uitgangspunt was dat de ronde vorm goed bestendig was tegen inslagen van kanonvuur, terwijl de defensieve kracht naar alle richtingen min of meer gelijkwaardig kon zijn. De zogenoemde bomvrijheid was relatief en gold naar de voor de bouwtijd geldende inslagkracht van projectielen. Door opstelling van ver reikend geschut bovenop de torens - waar tevens de uitkijk was gevestigd - dacht men in een gunstige verdedigende positie te verkeren. Voor de nabije verdediging dienden (talrijke) schietgaten voor kanon- en geweervuur. Meerdere torens waren bovenop voorzien van een aarden dekking. Met de komst van zwaarder geschut, met getrokken loop en vooral van brisantgranaten, was het echter afgelopen met de torens: ze bleken toch kwetsbaar, ze waren relatief gemakkelijke doelwitten en ze verloren hun defensieve waarde hierdoor binnen weinige jaren. Als gevolg hiervan zijn verschillende torens van hun hoogste verdieping(en) ontdaan en/of voorzien van aarden beschermingswallen. Wat bleef was hun functie als onderkomen voor manschappen en materieel. Naast de toren van het Fort aan de Klop liggen in de Nieuwe Hollandse Waterlinie bekende torens te Weesp en op Fort Honswijk en Fort Everdingen. De meeste torens zijn opgenomen in (latere) met aarden werken en (natte) grachten omgeven fortcomplexen; dit geldt eveneens voor het Fort aan de Klop. Ook lag rond de toren van het Fort aan de Klop eerder een ringvormige, natte gracht, waaruit de gevel direct oprees, maar deze gracht is rond 1930 gedempt. De toren van het Fort aan de Klop is een van de kleinste nog bestaande exemplaren.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het de toren - ook wel wachthuis - had een belangrijke functie voor de verdediging van het acces van de Vecht en vooral van het inundatiekanaal de Klopvaart en de Klopdiijk en ook van de sluis bij het fort.

Omschrijving

BOMVRIJ WACHTHUIS A / TOREN, centraal op het huidige complex Fort aan de Klop gelegen en gebouwd op een ronde plattegrond. De uit baksteen opgetrokken toren kwam tot stand in 1850-1852, nadat daar al 30 jaar eerder aardwerken waren gerealiseerd. De toren heeft een diameter van ongeveer 20 m en is nu ongeveer 7 m hoog. De toren kent thans twee bouwlagen, waarvan de onderste als souterrain / kelder. Aan de zuidzuidoostzijde ligt een halfronde uitbouw met trappenhuis. De borstwering is iets verlaagd. De gevel van het hoofdvolume kent een rechte beëindiging; de halfronde uitbouw eindigt in getrapte vorm en is voorzien van een gedekte uitgang / uitkijk op het dak. De gevels van hoofd- en nevenbouw zijn integraal van een grijze cementlaag voorzien en hebben rondom vooral getoogde schietgaten (in de uitbouw 'klimmend') van verschillend formaat, die aan de binnenzijde afsluitbaar zijn met ijzeren luiken. De toegang, met een verdiepte boog (baksteen) binnen een boogsegment en voorzien van dubbele houten deuren, bevindt zich aan de zuidoostzijde, vrijwel naast de uitbouw. Het interieur van het wachthuis bestaat uit een buiten- en een binnencirkel, waarin de diverse ruimten zijn gesitueerd: onder meer verblijfsruimten voor de manschappen, buskruitmagazijnen, alsmede opstelruimten [tevens kazematten] voor het geschut. De ruimten zijn merendeels uit schoon metselwerk opgetrokken en bestaan uit gewelfde vertrekken met toegangen voorzien van zware houten deuren.

Waardering

Het BOMVRIJ WACHTHUIS A / of de TOREN van het Fort aan de Klop is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit 1850-1852, namelijk een voor die tijd bomvrije toren bij een rivieracces en een inundatiekanaal met inundatiesluis.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is relatief zeldzaam omdat de toren een van de weinige nog bestaande voorbeelden is van kleine, ronde torens op forten in Nederland.

* Het onderdeel is tamelijk goed bewaard omdat diverse kenmerkende elementen in exterieur en interieur behouden en/of herkenbaar zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militair wachtgebouw

Functie

Wachtgebouw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 532265

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 augustus 2015
Kadaster deel/nr	82814/50

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Utrecht	Utrecht	Utrecht

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Utrecht	F			690

Omschrijving**

Cluster 28. Houten Artillerieloods D (/a).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

HOUTEN ARTILLERIELOODS D (/a), als voorbeeld van een niet bomvrije opslag van materieel van het Fort aan de Klop. Op verschillende plaatsen zijn binnen en buiten fortterreinen in de loop der decennia houten, stenen en metalen ('blikken') loods en tot stand gekomen om te dienen als (provisorische of permanente) bergruimte, opslag, onderkomen voor mensen of materieel, hospitaal, brandweer, paardenstal, wachthuis, enz. Een groot deel van deze loods is inmiddels vergaan, gesloopt of verplaatst, maar andere bestaan nog in situ. Soms gaat het om bijzonder eenvoudige bouwwerkjes van geringe omvang, maar er zijn ook meer complexe en grotere exemplaren. Van de houten loods die in de 19e eeuw op het Fort aan de Klop zijn gebouwd, bestaan er nog twee - Loods D (/a), de kleinste en het verst van de toren gelegen, en Loods E - die zich naast elkaar op het zuidelijk deel van het fort bevinden. Loods D (/a) is vermoedelijk een van de oudste nog bestaande houten loods in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De loods was oorspronkelijk bekend als Loods 'a', maar is vernummerd naar 'D'. Verder zijn er nog twee exemplaren uit de vroege 20ste eeuw: een ijzeren loods, die is geplaatst rond 1905, en een houten exemplaar uit 1914. Buiten het eigenlijke fortterrein liggen bovendien nog de Houten Loods / Barak H en een Houten Schuur. Net als de andere loods op het fort is Loods D in de eerste jaren van de 21ste eeuw gerestaureerd, waarbij het gebouw geschikt is gemaakt voor gebruik in een horecabestemming.

Omschrijving

Op zuidelijk deel van het fort gelegen HOUTEN ARTILLERIELOODS D (/a), uit 1877, bestemd voor de opslag van geschut. De loods is opgetrokken op gedrongen rechthoekige plattegrond (ca. 11 x 8 m) en bestaat uit houten, horizontaal aangebrachte, groen geschilderde rabatdelen en met gesmoorde pannen gedekt zadeldak tussen topgevels met licht overstek en windveren. Witte

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

vierruitsvensters op de begane grond en in de topgevels. Diagonaal beplankte opgeklampte deuren. Het interieur is gewijzigd om ruimte te scheppen voor een horecafunctie.

Waardering

HOUTEN ARTILLERIELOODS D (/a) op het Fort aan de Klop is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde houten bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit de periode 1871-1886, namelijk een houten berging uit 1877.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een grotendeels authentieke, op een verdedigingswerk ingerichte houten berging.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige detaillering, alsmede diverse elementen intact zijn gebleven, dan wel door casco restauratie zijn hersteld.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie

Monumentnummer*: 532266

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 augustus 2015
Kadaster deel/nr	82814/31

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Utrecht	Utrecht	Utrecht

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Utrecht	F			690

Omschrijving**

Cluster 28. Houten Opslagloods E.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

HOUTEN OPSLAGLOODS E als voorbeeld van een niet bomvrije opslag van materieel (artillerie). Op verschillende plaatsen zijn binnen en buiten fortterreinen in de loop der decennia houten, stenen en metalen ('blikken') loodsen tot stand gekomen om te dienen als (provisorische of permanente) berguimte, opslag, onderkomen voor mensen of materieel, hospitaal, brandweer, paardenstal, wachthuis, enz. Een groot deel van deze loodsen is inmiddels vergaan, gesloopt of verplaatst, maar andere bestaan nog in situ. Soms gaat het om bijzonder eenvoudige bouwwerkjes van geringe omvang, maar er zijn ook meer complexe en grotere exemplaren. Van de houten loodsen die in de 19e eeuw op het Fort aan de Klop zijn gebouwd, bestaan er nog twee - Loods E, de grootste en de dichtst bij de toren gelegen en Loods D (/a) - die zich naast elkaar op het zuidelijk deel van het fort bevinden. Verder zijn er nog twee exemplaren uit de vroege 20ste eeuw: een ijzeren loods, die is geplaatst rond 1905, en een houten exemplaar uit 1914. Buiten het eigenlijke fortterrein liggen bovendien nog de Houten Loods / Barak H en een Houten Schuur. Net als de andere loodsen is Loods E in de eerste jaren van de 21ste eeuw gerestaureerd, waarbij het geschikt is gemaakt voor gebruik in horecabestemming.

Omschrijving

HOUTEN OPSLAGLOODS E uit 1898 (artillerieloods), op rechthoekige plattegrond (ca. 20,50 x 8,00 m). De loods is opgetrokken uit houten, horizontaal aangebrachte, groen geschilderde rabatdelen en wordt gedekt door een met gesmoorde pannen belegd zadeldak tussen topgevels met licht overstek en windveren op doorgestoken gordingen. In het interieur houten spanten met ijzeren trekstangen. Witte vierruitsvensters op de begane grond en in de topgevels. Het interieur is gewijzigd om ruimte te scheppen voor een horecafunctie.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Waardering

De HOUTEN OPSLAGLOODS E op het Fort aan de Klop is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde houten bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een houten berging uit 1898.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een authentieke op een verdedigingswerk ingerichte houten berging.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige detaillering, alsmede diverse elementen intact zijn gebleven, dan wel door casco restauratie zijn hersteld.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

Monumentnummer*: 532267

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 augustus 2015
Kadaster deel/nr	82814/19

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>		
Utrecht	Utrecht	Utrecht		
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Utrecht	F			690

Omschrijving**

Cluster 28. IJzeren loods C (/f).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

IJZEREN LOODS C (/ f), als zeldzaam voorbeeld van een niet bomvrije opslag van (rijdend) materieel of als verblijfplaats voor manschappen. Op verschillende plaatsen zijn binnen en buiten fortterreinen in de loop der decennia houten, stenen en metalen ('blikken') loodsen tot stand gekomen om te dienen als (provisorische of permanente) bergruimte, opslag, onderkomen voor mensen of materieel, hospitaal, brandweer, paardenstal, wachthuis, enz. Een groot deel van deze loodsen is inmiddels vergaan, gesloopt of verplaatst, maar andere bestaan nog in situ. Soms gaat het om bijzonder eenvoudige bouwwerkjes van geringe omvang, maar er zijn ook meer complexe en grotere exemplaren. Een bijzonder exemplaar is Loods C (/f) op het Fort aan de Klop. De ijzeren loods C (/f) op het Fort aan de Klop is in 1905 daarheen overgebracht van Lunet I te Utrecht. De loods kwam op de plaats te staan van een eerder, houten exemplaar dat met de letter 'f' was aangeduid en dat oostelijk van de nog bestaande houten loods (a) stond. De loods onderscheidt zich van andere vroege exemplaren door het segmentboogvormige dak en de verticale gevels; de meeste andere zijn geheel boogvormig ('Nissenhutten'), terwijl er ook een rechthoekig exemplaar onder zadeldak bekend is (Dordrecht). De loods kan worden beschouwd als een experiment met een relatief nieuwe bouwvorm op basis van een in deze vorm nieuw materiaal en het vertegenwoordigt zeldzaamheidswaarde. De loods is in 2006 volledig gerestaureerd, waarbij het gebouw volledig gedemonteerd is geweest. Het kent nu een functie als opslag- en stookruimte.

Omschrijving

IJZEREN LOODS C (/ f), in 1905 op het Fort aan de Klop geplaatst, nadat hij daarheen was overgebracht van Lunet I in Utrecht. De loods (ca. 25 x 8 m) is samengesteld uit verticaal geplaatste gegalvaniseerde, ijzeren golfplaten die door middel van verticale en geschoorde

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

ijzeren staanders zijn gemonteerd. De loods is gesloten door een eveneens uit ijzeren golfplaten samengesteld dak, dat segmentboogvormig is aangebracht. Op het dak ijzeren luchtkanalen; golfplaten toegangen in de kopse gevels en de langsegevels voorzien van een aantal kleine houten vensters met 8-ruitsverdeling.

Waardering

De IJZEREN LOODS C (/ f) op het Fort aan de Klop is van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde houten bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw).

Het betreft hier een ijzeren berging, door verplaatsing in 1905 op het Fort aan de Klop gekomen.

- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.
- * Het onderdeel is zeer zeldzaam omdat het een schaars, mogelijk uniek voorbeeld is van experimenten in deze vorm met ijzeren loodsen en het is representatief omdat het een voorbeeld is van een authentieke op een verdedigingswerk ingerichte ijzeren berging.
- * Het onderdeel is tamelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige detaillering alsmede diverse elementen en kenmerken intact zijn gebleven en zijn geconsolideerd door casco restauratie.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie

Monumentnummer*: 532268

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 augustus 2015
Kadaster deel/nr	82814/191

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Utrecht	Utrecht	Utrecht

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Utrecht	F			690

Omschrijving**

Cluster 28. Houten loods F.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

HOUTEN LOODS F, als voorbeeld van een niet bomvrije opslag van (rijdend) materieel. Op verschillende plaatsen zijn binnen en buiten fortterreinen in de loop der decennia houten, stenen en metalen ('blikken') loodsen tot stand gekomen om te dienen als (provisorische of permanente) bergruimte, opslag, onderkomen voor mensen of materieel, hospitaal, brandweer, paardenstal, wachthuis, enz. Een groot deel van deze loodsen is inmiddels vergaan, gesloopt of verplaatst, maar andere bestaan nog in situ. Soms gaat het om bijzonder eenvoudige bouwwerkjes van geringe omvang, maar er zijn ook meer complexe en grotere exemplaren. Van de houten loodsen die in de 19e eeuw op het Fort aan de Klop zijn gebouwd, bestaan er nog twee - Loods E, de grootste en de dichtst bij de toren gelegen en Loods D (/a) - die zich naast elkaar op het zuidelijk deel van het fort bevinden. Verder zijn er nog een ijzeren loods, die is geplaatst rond 1905 en deze houten loods uit 1914. De loods is gebouwd ten westen van de nog bestaande, houten loods D (/a). Buiten het eigenlijke fortterrein liggen bovendien nog de Houten Loods / Barak H en een Houten Schuur. Net als de andere loodsen is Loods F in de eerste jaren van de 21ste eeuw gerestaureerd, waarbij hoog in de langshevels extra lichttoetreding is gerealiseerd. Het gebouw kent tegenwoordig een functie als vergaderruimte.

Omschrijving

HOUTEN LOODS F, in 1914 op het Fort aan de Klop gebouwd als uitbreiding van de accommodatie. De loods (ca. 20 x 6,50 m) is samengesteld uit horizontaal aangebrachte houten delen en wordt gedekt door een zadeldak. De wanden zijn beperkt voorzien van gereconstrueerde, ongeveer vierkante, in vieren verdeelde ramen. Houten deuren.

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De HOUTEN LOODS F op het Fort aan de Klop is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde houten bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw).

Het betreft hier een houten loods die in 1914 aan het Fort aan de Klop is toegevoegd.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een later aan een bestaand verdedigingswerk toegevoegde, houten berging.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige detaillering, alsmede diverse elementen intact zijn gebleven, dan wel door casco-restauratie zijn hersteld.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie

Monumentnummer*: 532269

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 augustus 2015
Kadaster deel/nr	82814/184

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Utrecht	Utrecht	Utrecht

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Utrecht	F			690

Omschrijving**

Cluster 28. Groepsschuilplaatsen Type P.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

Vier aangeaarde GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P als voorbeelden van aan het Fort aan de Klop toegevoegde defensieve onderdelen. Betonnen groepsschuilplaatsen vormden een antwoord op de komst van zware projectielen en brisante granaten. Deze laatste hebben een hoogexplosieve springlading en zorgden voor een regen van metaalscherven, die vele slachtoffers kon maken. Naar gelang de zwaarte van de granaat en de bescherming daartegen bestaat er sinds 1928 een classificatie in weerstands- of dekkingsklassen, gevormd door twee getallen, bv. W 12-15. Het eerste geeft aan dat de dekking voldoende is voor inslagen van projectielen tot dat kaliber (in cm); het tweede dat ook bescherming bestaat tegen één of ten hoogste enkele inslagen tot dit hogere kaliber. De vroegste typen schuilplaatsen boden slechts bescherming tegen granaatscherven en werden 'scherfvrij' genoemd. De groepsschuilplaatsen Type P zijn volgens min of meer uniform of standaardontwerp in de jaren 1939-1940 op meerdere plaatsen in Nederland gebouwd. Het totaal aantal gebouwde exemplaren bedraagt circa 700, waarvan rond 570 in de Nieuwe Hollandse Waterlinie; het merendeel (circa 400) hiervan bestaat nog. Het bouwprogramma van de Groepsschuilplaatsen Type P was bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog niet afgerond en een aantal exemplaren is zichtbaar onvoltooid gebleven. Type P (vanwege de markante vorm ook wel 'de piramide' genoemd) is vermoedelijk het meest bekende type betonnen verdedigingswerk in Nederland. Het type kwam voort uit het zogenoemde VIS 77 (Voorschrift Inrichten Stellingen no. 77), uit 1928, en had onder meer als bestemming deel uit te maken van de verdediging van een aantal verbeterde en nieuwe accessen, waaronder vooral (autosnel)wegen en (geëlektrificeerde) spoorwegen. De Groepsschuilplaats Type P kwam gewoonlijk tot stand in de directe nabijheid van reeds bestaande of in dezelfde tijd gerealiseerde kazematten, geschutopstellingen, versterkingen of groepsnesten. Ook zijn ze wel op forten gebouwd. Doordat de groepsnesten en andere (aard)werken later vrijwel overal zijn geëffend of gesloopt, liggen de betonnen schuilplaatsen tegenwoordig soms voor een deel beneden het maaiveld. De rechthoekige toegang lag dan deels beneden terreinoppervlak. De geheel gesloten frontzijde van de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Groepsschuilplaatsen Type P was beoogd te worden gedekt door aardwerken, die deel konden uitmaken van een glacis ter bescherming van een groepsnest of een gedekte weg. Deze aardwerken zijn thans meestal niet meer aanwezig of nog slechts met moeite herkenbaar, maar met name op forten of in anderszins door reliëf gekenmerkt terrein bestaat er soms nog wel dekking. Er bestaan diverse varianten van het Type P, zowel qua maatvoering en dekkingsklasse als in uitvoering en detaillering. Zo zijn er exemplaren gebouwd in de dekkingsklassen W 15-21 en W 21-28 bij maten die uiteenlopen van circa 5,50 x 7,20 x 4,70 m tot 6,50 x 8,20 x 4.90 m (b x d x h). Er zijn talrijke exemplaren van het Type P gebouwd in inundeerbare gebieden, waarbij in een aantal gevallen een zichtbaar geworden paalfundering is toegepast, terwijl vaak een keermuur en incidenteel een trog met trap ter kering van inundatiewater is ingebracht in de dan hoog gelegen, vierkante toegang en bij nog weer andere is een rondom uitstekende betonnen funderingsplaat (zichtbaar) aanwezig.

Omschrijving

GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P zijn éénlaagse, gewoonlijk in gewapend, circa 100 tot 180 cm dik gietbeton uitgevoerde, granaatvrije, militaire onderkomens, die beschutting konden bieden aan 10-12 manschappen infanterie / artillerie. De groepsschuilplaatsen Type P zijn gebouwd op een rechthoekig grondplan. De zichtbare hoogte boven het maaiveld varieert. De beide blinde zijgevels en de keelzijde zijn tot op ongeveer 3 m hoogte verticaal uitgevoerd. Daarboven gaan deze gevels met een knik van ongeveer 45° naar binnen, om vervolgens over te gaan in een vlakke dekking. Rechts in de keelzijde is op plaatselijk verschillende hoogte boven maaiveld een (later al dan niet dichtgezette) toegangsopening. De in zijn geheel verticale, gesloten frontzijde weerspiegelt de hoeken van 45° en eindigt dus als een 'afgeknotte puntgevel'. In een aantal gevallen zijn in de gevel(s) ijzeren haken of beugels meegegoten die konden dienen ter bevestiging van camouflagemateriaal. Een kenmerkend onderdeel bovenop de schuilplaats type P is de conische, betonnen 'uitlaat', die bestemd was voor toepassing van een periscoop. Deze periscopen zijn in de praktijk echter nooit aangebracht. Het interieur van de Groepsschuilplaatsen Type P bestaat uit een korte gang (meestal met een betonnen keermuur of balustrade en gewoonlijk enkele neergaande treden) en een van daaruit naar links gerichte 'sluis' die afgrendelbaar moest zijn door een (uit meerdere delen bestaande) zware, stalen deur met grendels. Via een tweede, vergelijkbare deur kon rechtsom een achterliggende, vrijwel vierkante ruimte worden bereikt, de echte schuilplaats. De toegang kon vanuit deze ruimte worden bestreken door een schietgat. De stalen deuren zijn echter zelden of nooit geplaatst en de ingangen zijn later vaak dichtgezet. De op circa twee meter boven vloerniveau gelegen plafonds zijn vlak en rechthoekig. In een aantal gevallen zijn nog interieuronderdelen aanwezig, zoals (resten van) houten banken of een steun voor het vuurwapen voor de bestrijking van de ingang. Het complex Fort aan de Klop omvat een viertal Groepsschuilplaatsen type P: drie gelegen ten noorden van de toren in het hart van het werk en één ten oosten daarvan bij de ingang van het fort. De schuilplaatsen zijn deels gedekt met aarde.

Waardering

De GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P op het Fort aan de Klop zijn van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het betreft hier onderdelen uit de periode 1939-1940. Deze onderdelen zijn voorbeelden van gewapend betonnen groepsschuilplaatsen.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* De onderdelen zijn representatief (karakteristiek) omdat ze duidelijk herkenbaar als onderdeel van een gedeconcentreerde verdediging zijn toegevoegd aan het bestaande fortificatiestelsel.

* De onderdelen zijn redelijk gaaf bewaard en laten zich als gebouwde elementen nog goed in het veld herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

Monumentnummer*: 532270

Status rijksmonument
Inschrijving register* 28 augustus 2015
Kadaster deel/nr 82814/163

Woonplaats* Utrecht
Gemeente* Utrecht
Provincie* Utrecht

Kadastrale gemeente* Utrecht
Sectie* F
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 1330

Omschrijving**

Cluster 28. Fortwachterswoning.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

FORTWACHTERSWONING ten zuiden van de ingang van het Fort aan de Klop, en westelijk hiervan buiten de gracht gelegen. Omdat de meeste forten en andere (buiten de bebouwde kom gelegen) verdedigingswerken - wanneer er geen sprake was van mobilisatie of oefeningen - het zonder een bezetting met militair personeel moesten stellen, was er in veel gevallen een aparte woning of andersoortig onderkomen voor een beheerder of wachter. Soms had zo'n woning of onderkomen tevens een andere functie, zoals die van brug- of sluiswachterswoning. Voor wat betreft de locatie van een wachterwoning waren geen eenduidige standaarden; het gebruikte bouw materiaal varieerde, maar vrijwel altijd werd baksteen of hout toegepast. De huidige fortwachterswoning van het Fort aan de Klop is een uit 1882 daterende opvolger van een eerder exemplaar dat binnen de fortgracht was gelegen. Aan de zuidzijde van de woning is een ruime aanbouw onder vlak dak gerealiseerd, ter plaatse van een eerder klein portaal; in het noordelijk dakvlak is een klein tuimelraam geplaatst.

Omschrijving

Ten zuiden van de toegang, buiten het fort gelegen, eenvoudige FORTWACHTERSWONING uit 1882. Op rechthoekige plattegrond, in baksteen opgetrokken pand, één bouwlaag hoog en voorzien van een met gesmoorde pannen gedekt zadeldak met overstek, windveren, makelaar. In het zuidelijk dakvlak twee gemetselde rookkanalen. Vermoedelijk gewijzigde toegang centraal in de noordelijke langsegevel; ter weerszijden hiervan een flauw getoogd venster met duimen van luiken. In westelijke kopgevel vergelijkbare vensters en kleiner venster in geveltop; dit laatste idem in de oostelijke kopgevel.

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De FORTWACHERSWONING van het Fort aan de Klop is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft een onderdeel uit de periode 1871-1886, namelijk een eenlaagse, bakstenen militaire dienstwoning uit 1882.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een op een verdedigingswerk ingerichte militaire dienstwoning.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat het als gebouwd element van het fort zijn functie nog goed laat herkennen en ook aspecten van de detaillering herkenbaar bleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militair wachtgebouw

Functie

Wachtgebouw

Monumentnummer*: 532271

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 augustus 2015
Kadaster deel/nr	82814/176

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Utrecht		Utrecht		Utrecht			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Vechtdijk	156 A	A		3563 MA	Utrecht		
Vechtdijk	156 B	B		3563 MA	Utrecht		
Kadastrale gemeente*		Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel	
Utrecht		F				2599	
Utrecht		F				2597	

Omschrijving**

Cluster 28. Houten loods / Barak H.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

HOUTEN LOODS / BARAK H, als voorbeeld van een verblijfplaats voor manschappen of groepsaccommodatie met sanitaire ruimte. Op verschillende plaatsen zijn binnen en buiten fortterreinen in de loop der decennia houten, stenen en metalen ('blikken') loodsen tot stand gekomen om te dienen als (provisorische of permanente) bergruimte, opslag, onderkomen voor mensen of materieel, hospitaal, brandweer, paardenstal, wachthuis, enz. Een groot deel van deze loodsen is inmiddels vergaan, gesloopt of verplaatst, maar andere bestaan nog in situ. Soms gaat het om bijzonder eenvoudige bouwwerkjes van geringe omvang, maar er zijn ook meer complexe en grotere exemplaren. Van de houten loodsen die in de 19e eeuw op het Fort aan de Klop zijn gebouwd, bestaan er nog twee - Loods E, de grootste en de dichtst bij de toren gelegen en Loods D (/a) - die zich naast elkaar op het zuidelijk deel van het fort bevinden. Verder zijn er nog twee loodsen uit het begin van de 20ste eeuw: een ijzeren loods, die is geplaatst rond 1905 en een houten loods uit 1914. Iets ten zuiden van de fortwachterswoning - en dus eveneens buiten de fortgracht - staat verder nog een Houten Loods / Barak H, die vermoedelijk van rond 1913 dateert. Een Houten Loods I, die ten westen van Barak H was gelegen, bestaat niet meer.

Omschrijving

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

HOUTEN LOODS / BARAK H, vermoedelijk van omstreeks 1913, op rechthoekige plattegrond (ca. 24 x 8 m), gedekt door een zadeldak tussen topgevels. De daknok van de loods / barak is ongeveer noord-zuid gericht. Interieur met grote dubbelwandige ruimte met een eenvoudige spantconstructie en kachelnis. In de zijgevel een dubbele deur en vensters. Het sanitaire deel van het gebouw is in steen uitgevoerd en dateert mogelijk van (kort) na de Tweede Wereldoorlog.

Waardering

De HOUTEN LOODS / BARAK H bij het Fort aan de Klop is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde houten bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw).

Het betreft hier een houten manschappenverblijf van omstreeks 1913.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een authentieke bij een verdedigingswerk ingerichte houten barak.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige detaillering, alsmede diverse elementen intact of herkenbaar zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 532272

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 augustus 2015
Kadaster deel/nr	82814/169

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Utrecht	Utrecht	Utrecht

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Utrecht	F			690

Omschrijving**

Cluster 28. Toegangsbrug.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

TOEGANGSBRUG over de fortgracht, gelegen aan de oostzijde van het fort. De brug dateert in oorsprong uit 1882, maar is in belangrijke mate gerestaureerd / gereconstrueerd. Het ophalen of verwijderen / vernietigen van bruggen is sinds de oudheid een probaat middel om indringers te weren. Niet alleen werd zo de doorgang of overtocht over een waterloop, een droge of een natte gracht of een terreindiepte belemmerd of vertraagd, maar ook moest een aanvaller zelf zorgen voor middelen om de barrière eventueel zelf te nemen. Houten bruggen waren relatief snel te vernietigen, desnoods door ze in brand te steken. Stenen en betonnen bruggen vergden een grotere en meer tijdrovende ingreep, al kon een springlading soms snel het gewenste effect sorteren. Met de komst van ijzeren bruggen - in de loop van de 19de eeuw op grote schaal toegepast in vele varianten - bleef de tweede mogelijkheid bestaan, maar verdween de eerste. Het opblazen van bruggen was kapitaalvernietiging en gebeurde alleen in uiterste noodzaak. Een manier waarop ijzeren bruggen afgesloten konden worden was die van het uitnemen of ontoegankelijk maken van (kleine) delen ervan. De huidige toegangsbrug is vermoedelijk een (gedeeltelijke) replica van het oorspronkelijke exemplaar. In het midden van de brug bevindt zich een modern toegangshek voorzien van spijlen en bestaande uit twee draaideuren.

Omschrijving

TOEGANGSBRUG over de fortgracht, in oorsprong uit 1882, en gelegen tussen het 'buitenfort' bij de fortwachterswoning en het eigenlijke fortterrein. De brug rust op samengestelde, ranke ijzeren pijlers. De brug (ca. 15 x 3,50 m) bezit een houten brugdek in drie delen, waarvan het middendeel uitneembaar is. Dit brugdeel is - in tegenstelling tot de overige delen, die van metalen brugleuningen zijn voorzien - door een ketting tussen palen begrensd.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Waardering

De TOEGANGSBRUG van het Fort aan de Klop is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op en ontstond als uitvloeisel van

- het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw) en

- de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel dat oorspronkelijk dateert uit 1882, namelijk een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische weg- en waterbouwkunde.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, alsmede vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het een goed voorbeeld is van toepassing van dit type brug in een militaire situatie.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie